ՀԱՆԴԻՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Ամէն ի՛րաքանչիւր շաբաթ՝ 32 օրինակ է։
Տառագրուելոհան տեղն է Պոլիս, Զինճիրլի—խան վերի յարկ Թիւ 18։
Դուրս երթալիք թերթից փոստային ծախքը առնուելն վայ է։

Շրջանին գինը դահեկան կանխիկ 60
կիսաշրջանը » 30
Մէկ թիւը փարայ 50
Ցանուցմանց տողն է դահեկան 2

Բ. ՏԱՐԻ Բ. ՇՐՋԱՆ 1870 ԹԻԻ 94 ՅՈՒԼԻՍ 18

ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ՊԱՊՕՆԻՆ ԱՅԱԶՄԱՆ

Ճգնաւոր դիւղի իչխան աղայները իրենց խորհրդարանը չի ազմելով և իրարու տուն ալ երթալու սայդը ընելնուն, ամէնքը մէկէն ա՛լ լայով չիփ չիտակ սօլուխնին պապօյին այազման առեր են։

Աւրդէն այս այազման հռչակաւոր է մասնաւորապէս իր հին գինիովը և Սախըղի անուշիկ օղիովը՝ Բագոսի տենդէն բռնուողներուն համար։

Նոյն օրը դիպուածով մը Մեփիստոփէլ ալ ինչպէս կըլլայ՝ յիշեալ այազմային առջեւէն անցած ատեն՝ կը տեսնէ որ աղդային խնդրոց նըկատմամբ տաք վիճաբանութիւններ կըլլային։

Ինքն ալ հետաքրքրութեամբ ներս մտնելով՝ աներեւոյթապէս մէկ կողմ կը քաշուի և կը հասկնայ որ ատոնց հոն ժողովըվելուն պատճառը՝ միայն օղի անկելու համար չէ եղեր, այլ նոյն չաբթուն իրենց գիւղի եկեղեցւոյն տօնը ըլլալուն և այս առթիւ կէտ վարդապետ մը կամ աղուոր եպիսկոպոս մը հրաւիրելու համար պէտք եղած դօնսօլթօն ընելու համար է եղեր։

Ժողովակին մէջ ամենէն երիցագոյնը հեմ կը ջղդէր, հեմ կ՚օղիաբաներ։

— Էյ ճանըմ, մարդ տավէթ ընելը խօլայ։ դալու ըլլայ նէ որի՞ն տունը պիտի կենայ։

— Ֆօտուլաճիին տունը բէք վինասիպ է։

— Ա՛նիկայ՝ աս տարի ըռուֆէը ծոյը դրաւ՝ քօնսօլոսին երեսէն։

— Թօփուղեան, ձեղի բերենք նէ՝ նամըլ կ՚ըլլայ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք կոր պէ՝ մեր տունը թախթապիճիչէն վճտալուն, պաղչային օրթան կը պառկինք կոր։ Եկողին մենք խբրամ, պատիւ ընելու ելեր ենք։

— Օլմազ, օլմազ, մարդը պէօհիւթիւր ընելու չի գար։

— Էյ չըլլայ նէ՝ ամիրային տունը տանինք։

— Ա՛ն՝ վէրխանթը քիրայի տուաւ աս տարի, հատտա՝ օրթայի խանթը պիտի իրեն չբաւեր կոր։

— Ա՛ն չըլլար, աս չըլլար։ Էյլէ խէ՝ ձեր տունը տար, վէսսէլամ։

— Ձօճոնի քիւսընըզ, պինիմ էվտէ ղըզմէթ, էտէնիմ մի վար։

— Ա՛խպար, դու հիչ բերանդ չիս բանար։

պէօյունէ պէօյուն տանկլօխնիա դուն ես ։

— Ա՛յ էֆէնտիմ, երկան ըրիք, թո՛ղ ան գայ տէ՝ իրեն տեղ պակաս ըլլայ ։ Ան ալ մեկ խատէմ մըն է, չան մըն է ։

— Եաշա՛, պինըէր եաշա՛ ։

— Ես ապտալըրեամ համար աս խըզմէթը վըրաս առեր եմ։ Չկընէ խենդ եմ քի՝ նաղ դնեմ խըսա Աւետարանին տակը դնեմ ։

— Իրաւ անա՛նկ է ։ Սանքի թաղական ընդունէդ՝ ի վեր բան մը չվճռակեցար նէ՝ սա խօսքըդ քաղեցուցիր ա՛ ։

— Նասըլ չվճռակեցայ ։ Եվ աղեկ ալ ուշման վճռակեցայ ։

— Չէ՛, չէ՛, դուն հոգդ մըներ ։ մենք քեզի հետ մեկ վիճուա՛ նք ։

— Սաղ ողուն ։

— Ծուռ լեզու կայ քովերնիս՝ կրաբառճա խօսինք, չհասկնայ ան մեղի երթայ ասդիս անդին զէմմը ընէ ։

— Անանկ մարդ չէ ։ Ցոյն է ամմա, հայէ աղեկ է ։

— Մեր քովի Հուսմին տասկալան է ։

— Սա՛ գործերնիս նայինք ։ վարդապետի՛ն, եպիսկոպոս է, պիտի բերի՛ն քեզի չիպիտի բերեն քեզ ։

— Նէ տէմէք ։ Հայ, հայ, առաջ աստուած ։

— վալլահա, բերեն՛ք ամմա, թուղլու օլուր տէյի քօղքարըմ ։

— Աստա՛, հինգ նիրա սարթ ես կը խարճեմ ։

— Անանկ բան չըլլար ։ Իհսօճասընա ընելու է որ, նէ չիշ եանսըն, նէ քէպապ ։

— Պապօ՛ն, Պապօ՛ն ։

— Պուհուրուն ճանըմ, օրիսթէ, համմէ ճանըմ ։

— Պիրեր թէք տասկա կէթիր ։

— Ա՛յէստա, ախպարըմ, կելիյօր ։

— Միեր Պալիին ալ միեկ խատ բիեր ։

— Ի՛յ ճանըմ մուհապէթէ աղալար ։ Աստուած սեր վուրթիւն տայ, Աստուած Հայոց աղգին եղբայրսիրութիւն տայ ։

— (Ամենքը միաբերան) ամմէն ։

— Աստուած Սրբազան Հայրիկին ալ երկան օրեր տայ, զօրութիւն կարողութիւն տայ ։

— Ամմէն, ամէն ։

Ըսելով՝ դաւաճները պարպեցին, և իրարու սովորական անուշ ըլլայնելէ ետքը,

— Է՛յ, ըսել է որ եղաւ բուսաւ, բանը տալէթի թէզքերէսիին մնայ ։

— Թէզքերէ մէզքերէ չուզեր, առտուն կանուխ բաղար խայըղին կը բանեն՛ք՝ վար կիջնանք, կառնեն՛ք կուգա՛նք ։

— Պապա Աբթին չօգ խալապալըզըզ, չըլլար ։

— Հոգ չէ էֆէնտիմ, տահա աղեկ կըլլայ ։

— Ծօ՛, գայըք վարասընը քիմի վերէգէք ։

— Ալան քէնտինէ, պապա՛ ։

— Ձերէ ուրիշ ճամբայ չի քակեր ։

— Ադըլի կուստոնիս տահա եօլլու էր ։ Անդամ մը գործը Թանթանա չըրած թուղթ մը դրելու է, դայ նէ հօշ, չի՛ դայ նէ՝ մենծ խյնալիս մարդ չիմանար ։

— Պու տա խոյհուրդ տուր ա՛, բէկ միւնասիպ ։

— Տէրտէրը չի՛ կրնար դրեր աճապա ։

— Շու եէնի կելէն վարժապետէ եաղըրալըմ հէմ մալիմաթն ալ Գաղըր կը հասկընան՛ք ։

— Մենք անոր մալիմաթը հասկըցանք, չօճուխները մէյ մ՛ալ ոսխախը չը պ՛ուի պըտըցնեմ տէյի չալըմ կ՛ընէր կոր տամմա, լակոտները թուլումպա կը վերցնեն կոր ։

— Ձա՛նըմ, գաբա՛ օնլարը, չինտի վագթի տէյիլ ։

Այս միջոցին վերջապէս վեղարաւորին մէկուն հրաւիրագիր մը դրելու որոշումը ընելով, իսկոյն վարժապետին եաեւէն մարդ ղրկեցին, որ Պապօնին այադնան հրամնէ ։

Վարժապետը, Պ. Կուռնեվիոս, անդիւնի վրթած եկել եէվէրէք, հէվալով մշալով, գինեատունէն ներս մտաւ չը մտաւ, ամենքնին միաբերան,

— Մաշալլահ ։ տիրայու պատուելի հրամնէ ։

— Բարի լոյս ձեզ աղաներ, գալիմերասա, պօնօղ տիօղ, պօնժուռ, պօնճօռնօ . . . ։

— Կեցցէ՛, մօրու քդ սիրեմ պատուելի, տահա լեղու մնայ ։

— Հաճի կուռնիկ, պիլիրսին պու հերիք

Էլլին տէյօրլար քի տիլսիղճէ պիլէ պիլիր։

— Թօ Արմէնիքօն տատզալօզ էնէ, քէ Թէ՛ զալօ վէհաւ կըսէին Ցոյները։

— Պատուելիյէ պիր ֆէ՛զ կէթիր։

— Չէ, նէրէցէք, պինի ըլլայ աւելի պո՛հումեամբ կը ճաշակեմ, եւ քանզի սրովհետեւ հացին վրայէն օղի բնաւ չեմ կրնար ըմպել։

— Էօյլէ իսէ չու էօկվի չարապտան կէթիր։

— Էֆտաքսէ՛։

— Պատուելի, չարապըննը իչ՝ ասուտու, ամէնայինք, կէնէ ասօր անկարեա մը ունինք քեզի։

— Ըստաֆուռլա, քաւ լիցի։

— Ցէ էնամիմ էֆէնտիմ, ձեռքս յոգնեցաւ։

— Ի՛նչ զահմէթ ճանըմ, Ղատուած կեանք տայ աղանէրուս։

— Ամէ՛ն։

— Ա՛ֆիէթի օլսուն պատուելի։

— Մէցիէսէս քիր տ՛հասքալէ։

— Էվխարիսթօ, սինէօր Բէթրաքի։

Ա՛յս միջոցին իշխան աղանէրուն աղաքը՝ կարծես մէկ մէկ վիրճանք կորած այաղմային դուռը մուհասէրէյի առած էին։

— Հայտէ աղապա, տունը հացի կը պէքլէյինք կոր։

— Հայտէ կուդամ կոր։

— Աղապա, տուտուն ըսաւ քի, կընա հաըզդ կոխը ատ, էկուր, Թող 30 ղրամ ալ բաներ հետը բերէ։

— Կամայ ըսէ, էշէկ։

— Ամմա իրէկ սահաթ է կը պէնկլէյինկ կոր։ Սէյիրի պիտի երթանք։

— Հիմա սէյիրիա ալ կըսեմ, քեզի ալ, իշատ եըլանք՝ կուդանք կոր։

Ասոր վրայ Թէզելէն անդամ մ՛ալ դաւաթները Թաղելէմմիչ ընելով՝ մէկերնուն մէկը,

— Պատուելի, պիլիրսին աչեի նիչին չաղըրըք։

— Ո՛չ, ի՛նչ դիտնամ, նէ պիլէյիմ։

— Պաարիարքարան Թէզքերէ մը պիտի բուի։

— Փէք աղէկ, դլխուս վրայ, խէր է մի։

— Կիրակնօրը՝ վարդապետ մը կամ եպիսկոպոս մը մեր ժամը պրկէ տէյի։

— Էյ պու ճիդիրալը իչէ պէյէնտիմ, վար ըսա, ասիկա Պ. Ֆօտուլաճեանին խորհուրդն ըլլալու է։

— Հէվիմիլ տէ, էօյլէ մինաթիլ կէօրտիւք։

— Շատ աղէկ, նամակը դրէլը ճիտիս պարտքը Թո՛ղ ըլլայ։

— Պարտք մարտք՝ սահաթ մը առաջ դըրելու է։

— Ձանըմ աղէկ ումմա, հոս տեղը՝ տեղը չէ։

— Նէ՞ զարարը վար։ Ցերտէրները պիտի ատ տեղը պաղտքերէք մարդ կը խոստովանցնեն կոր։

— Պապո՛ն, քիչ մը Թուղթ գրիչ չի տան։

Ըն ալ քարէ տախտակ մը երկնցուց, որուն վրայ իրենց խմած օղիին հաշիւը գըրուած էր։

Տախտակը Թերս դառցնելով, վարժապետին տուին։

Նա ալ նամակին Թէավիաը մինչդեռ կը պատրաստէր՝ — վարժապե՛տ, ատ երկան եղաւ, կարճ եղաւ ըսուելուն չմնայ, ժամկոչն է յանկարծ դալով՝ — ծառայ եմ աղանէ՛ր, եաղլըխ ֆամիլեա մըն է եկեր, դպրատունը քիրայով բռնել կ՛ուզեն կոր։ ըսաւ։

Ջայս լսածնուն պէս՝ արալ Թափալ ամենքը մէկանայ դէպ՛ի դպրատան կողմը վազին։

Իմ սիրելի աղդակցայս որք ըստ սոյդ վիճակագրութեան մեծագոյն մասամբ Բերայի դառն կրակին պրկելով, վոսփորի գեղածիծաղ ափունքը ու կղզիները և մինչև չրջակայ հեռաւոր դիւղօրայք ցրուեցան, հետերնին տանելով ընդհանուր մարդկութեան կարեկցութեան հետ, և ամենոյ բերնով ցաւակից՝ սըրտաբեր խնդութիւնը՝ ի սադրանայ Թիւր քաղաքագլխականին, այս դառն հարուածիս Հայոց աղդի նիւթական հարստութեան մեկ մեծ մասին վճանալուն հետ (ինչպես որ կանխաւ ծանուցին զոյն առաւել կամ նուազ լուսաւոր տեսութեամբք և անդրադարձութեամբք ազդային օրագիրք) նորին բարոյական ուժն ալ հետեւարար պակսելը մտաբերելով, իրը Թէ հնարաւոր ինչ էր տիար անդամներէ զօրաւոր մարմին մը բազկացնել։

Ա՛յս յետնոյ դէմ փոխադարձարար և Թերևս աւելի խորախորհուրդ քաղաքագլխութեամբ,

ամեն բանէ օգուտ քաղելը իմաստութիւն համարելով, որչափ որ սրտերնիս արիւն կը քալէ մեր տարաշխարհիկ համազգեաց ընչից և ըստացուածոց նուաղելոյն աչքերնիս դարձուցած ժամանակը անոնց բնակարան եղող երբեմն ծխաշունչ վշտակացը վրայ, այլև մոտց աչօք տեսնելով ինծի սրտից կապերուն հետ օտարութեան հողին վրայ ձրգած արմատները մասամբ բրդած, միանգամայն որպէսզի խիստ ծանր չերեւայ իրենց այս վտքրիկ պաղթականութիւնը՝ յիշելով որ պանդխտութեան հողին վրայ կրկին և կրկին արմատ ձգելու անտեղի փափաքը, Աստոր հետ միատեղ գժուարին ըլլալով սահմանելը թէ ինչ աստիճան մեծ պիտի ըլլայ մեր անկեղծ խնդութիւնը, մեք որ բեւեռեալքս եմք ի սէր ազգիս և յօգուտ Հայ հասարակութեան կարենալ տեսնելու մեր հայազգութիւնը ձախորդութեան մէջ անվհեր արիութեամբ սրտապնդեալ ո՛և է բազդին նորանոր հարուածոց դէմ մաքառելու կազմ և պատրաստ՝ յամենայնի ճշմարիտ սկզբունքներով ըսպառազինեալ, որպէս ի ներկայումս՝ ինութեան պէտս կենաց հին և մաքուր նահապետականութեան պարզութեամբ մը կարեւորապունիք չտանալու յապաղային հասատատուն առաջադրութիւն իւր քովը, արհամարհելով ազգի ազգի չաւալութիւններ և ղեղխութիւնները որոնք ոչ միայն աւերղը՝ այլ նաև նուաստացուցիչ բնական և բարոյական մարդոյս։

Ահաւասիկ այս և նմանօրինակ խորհրդածութիւններէ չարժեալ և ի խնդրոյ բարեկամաց՝ այս օրերս ձեռքերնիս անցնելով Մանու Մամիկոնեանի դրաւոր երկասիրութիւնքը և թղթատելով անոնց մէջէն յետագայ կարճառօտ երդը որ բանաստեղծութեան նուրբ և թեթև քօղին տակ իմաստասիրելով բուն իսկ մարդկային կեանքը դլխովին, աշխարհիս ունայնութեան դաղափարին գիտակցութեան հետ՝ աչքերնուս առջև կը դնէ վերոյիչեալ կարեւորապունիք չատանալու մեծ և օգտաւէտ ու երջանկաբեր դրութիւնը. յայսմէ է թէ ուրիշ առիթ մը դրուած, բայց ամեն ժամանակ լսելու յարմար և մանաւանդ ազգիս արդեան կացութեան մէջ իրը աւուր պատշաճի մը՝ սակից սկսելով տամք ի լոյս, եթէ ոչ ի խրատ՝ իյորդոր և ի մխիթարութիւն մեր սիրելի արենակցաց և կամ գոնէ մերոյս անկեղծ կարեկցութեան և անհուն սիրոյն առհաւատչեայ։

Ա.ՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

(ԿԱՐԵԻՈՐԱԳՈՒՆԻՒՔ ՇԱՏԱՆԱՒ)

Ուռնայն աշխարհի սրտմաշուք հոգեր՝
Դանձուց ու փառաց անյագ փափաքներ,
Ձեզի կը թողում քաղքի պալատներ՝
Կուզեմ ես ապրիլ ի դիւղ ու լեռները։

Եկուր դու խանտուտ, իմ սրտիս հատոր,
Կենաց ու ցաւոց իմոց միշտ կրցորդ,
Երեսըդ դարձու ու սիրտդ այլ կըտրէ,
Ուռնայն զարդերէ և յիս հատատէ։

Ատուած հազուեցուց զերդ չուչան վայրի՝
Ըղքեղ բնական գեղով սըքրալի.
Օտար զարդարանք ղինչ այլ քեզ պիտի,
Դու ես իմ սրտիս միակ սիրելի։

Ոսկեհուռ դիպակ, մետաքսեայ զարդեր,
Մարգրիտ ու գոհար, իրմէ թանկ քարեր՝
Հարուստն հանդերձեն մինչ ով որ տեսնայ
Ո՛ն չրջանակին ըսէ խօսք չիկայ։

Գունակ ծաղկըներ քեզ պըսակ կապեն,
Ձորս կոշմըդ չարած քեզ նախանձ ածեն,
Մինչ մարգրիտ քրանիս, մինչ վարդեր չիկնիս,
Ձքնաղ ես, ասեն, դու նըման չունիս։

Երես դարձուցէք ինձի գեղեցիկք,
Են են ձեզ այլ սիրտք, կուսանք նաղելիք,
Եկուր իմ խանտուտ, երթանք քեզի հետ՝
Գըտնիս դընելու մէկ քար մը դանեն։

Բըլուրին վըրայ մէկ տընակ մի կայ՝
Հոն տեղ իմ սրտիս շատ յարմար կուգայ.
Երեսը ծովին, ետին անտառին,
Ձինչ կոյս մի նըստեր ի մէջ մարմանդին։

Ծառեր պաղատու, խոտեր կենսատու,
Ձեռքոնիս խնամած իրիկուն առտու,
Թըվով ցանկապատ մեր սիրոյն արօտ՝
Որպէս զի չըլլանք ուրիշին կարօտ։

Կուլիկն աթաթի լեռներուն վրայ,
Դանդաղ քայլերով մարգերըն չուրջ գայ,
Շուքերն երկայնեալ իր դոմը գառնայ,
Յորդաբուխ ըստեղնց սեռ կաթըն մեզ տայ։

Ադաղաղըն մեզ ձայնատու ըլլայ,
Հաւիկն հաւնոցէն ածելն լսայ տայ՝
Իր լանդութենէն չուրջ չէնըն թրնտայ,
Տաք տաք հաւկիթներ մինչ դոգըդ լենայ։

Աբեւուն լուսով ելլանք աշխատինք,
Ես յարտ, դուն ի տուն, մէկտեղ քրտընինք,
Ես գետին հերկեմ, դու կըտաւ մանէ,
Կերակրել ինձմէ՝ հագցընել քեզմէ։

Իսկ լուսնի լուսով, ով իմ նազելիս,
Լոկ ըզքեզ տեսնեմ հանգիստ իմ առ իս,
Ձինչ երկնից տիկինն ի մէջ աստեղաց՝
Բազցրիկ զաւկներ չորս կողմըդ առած։

Ձըրագին լոյսը և լոյս կանթեղի
Երբէք լուսատու մեզ ի խաւարի.
Ո՛հ դիշերըն ցայգ թէ աքնիս անքուն,
Ցառաջ թող ննջեմ ես ըզքուն մահուն։

Խաղաղ ու անդորը մեր կեանքը սահի,
Ձինչ լուսնի լուսով վրտակ արծաթի՝
Մեղմիկ դրդըչմամբ մինչ ի վախճանի
Կենաց ու մահուն ափունք մեզ խառնի։

ՄԱՆՈՒ ԹԱՄՐԻՈՆԵԱՆ

ՅՈՒՅԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ ԱԶԳԱՑԻՆ ՏՐՈՅ

ԱՆԴԱՄԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

1.	Մեծ.	Դրիգոր	Էֆէնտի	Քարակէօղեան	75
2.	«	Դրիգոր	«	Խրարեան	75
3.	«	Թադէոս	«	Պէկեան	75
4.	«	Մկրտիչ	«	Եսայեան	75
5.	«	Յարութիւն	«	Մէրճէմպուլեան	75
6.	«	Պօղոս	«	Ծամակոչեան	75
					450

ԱՆԴԱՄԻ ՀԱԳ. ԺՈՂՈՎՈՅ

1.	Մեծ.	Գէորգ	Էֆէնտի	Մկրտիչեան	75
2.	«	Միքայէլ	«	Ռափայէլեան	75
3.	«	Յակոբ	«	Նորատունկեան	75
4.	«	Յակոբ	«	Ֆրէնկեան	75
5.	«	Սահակ	«	Ապրօեան	75
6.	«	Տիգրան	«	Եուսուֆեան	75
					900

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

ԱՐԴԻ ՀԱՅՈՑ

(Շարունակութիւն տես թիւ 93)

Միապետ ինքնակոչ մարդկանց վրայ յայտարար նչան մի դնել պէտք է որ՝ ընթերցող մէկ հայեցուածքով տեսնայ ճանաչէ, եւ հնար եղածին չափ զդուշանայ անկէ։ Ազգային ընկերութեան մէջ այս տեսակ մարդիկ իւրեանց իշխանութիւն՝ այսինքն փառասէր կիրքեր երբեմն ուղղակի՝ ի գործ կը դընեն, երբ խնդիր իրենց ձեռնհասութենէն վեր չէ. եւ երբեմն անուղղակի՝ ի գործ կը դնեն խիստ խորամանկ ճանապարհով. կը տեսնես թէ նա կաթողիկոս չէ, բայց կաթողիկոսարանի մէջ նստելով կաթողիկոս կը դառնայ, եւ կաթողիկոսի անունով հրաման հանելով այնպէս կիշխէ. նոյնպէս առաջնորդարանի մէջ առաջնորդի կերպարանք կառնէ իւր վրայ եւ գործէ. եկեղեցւոյ մէջ քահանայ է, դպրոցի մէջ դպիր, կուսակալի քով կուսակալ, դռնեչիի քով դռնեչի, դատարանին մէջ դատաւոր. եւ եթէ դժբաղդաբար այսչափ իշխանութեանց քօղի ներքեւ մտնելով չկարողանայ իր բռնաւորական կիրք եւ կարծիք յառաջ մղել եւ իշխել, յանկարծ երկաթի դաւազան վար դնելով՝ ազգասէրի, հայրենասէրի, բարերարի դիմակ երեսին առած ժողովրդին մէջ կը մտնայ, ամենուն բարեկամ եղբայր եւ ընկեր ձեւանալով՝ ազգի, հայրենեաց վրայ կը կակսի խորհիլ խօսիլ, եւ զօրաւոր փաստերով ազգի ամեն կերպ չահեր, իրաւունքներ եւ պատիւ պաշտպանել ձեւացնելով խորամանկութեամբ ժողովուրդը կը խաբէ իւր փառասէր նպատակին հասնելու, այսինքն դարձեալ իրեն հրամաններ քալեցընելու, եւ դարձեալ իշխանութեան մէջ հաստատուելու։

Բայց յետ այսր ամենայնի երբ կը տեսնայ թէ ժողովուրդն արթնցած այլ եւս իւր կեղծաւորութեանց երբէք հաւատ չընծայեր, յանկարծ իբրեւ խորամանկ զօրապետ մի պատերազմի դաշտին փախուստ ձեւացնելով կարծել կուտայ իբրու թէ՝ կը հրաժարի այնուհետեւ ազգային որ եւ իցէ գործքերէ եւ իւր անձնական գործոց միայն կը պարապի, եւ իբրեւ Անտոն ճգնաւորի փիլոն վրան առնող կառուցին պէս յայտարարութիւն կընէ թէ՝ այլ եւս երդուած է ազգի ընդհանուր ընկերութեան եւ հասարակութեան վրաս չտալու, վասն զի իւր գործքերէն զղջացած ճգնաւոր եղած է. բայց տեսնալու է թէ՝ սոյն փիլոնի տակ ծածկուած եւ պահուած մեր ճգնաւոր ինքնակոչ եղբայր իրեն դործիք եղած մարդկանց ձեռօք ինչ նորանոր մնծամեծ վընասներ կակսի հասուցանել իւր գաւառի մէջ բը-

նակեալ համարիւն ժողովրդոց. իրեն առանձնութիւն կը նմանի սարդի ոստայնի առանձնութեան, ինչպէս նա. սա եւս ազգային որ եւ իցէ չարժուն եւ ըմբռնող թելերը իւր անձին վրայ կապելով, ամեն մանր թելերուն եւ պարագաներուն մէջ իւր մատ կայ, ամեն տեսակ թելեր եւ որոգայթներ պատրաստեր է տկարներ ըմբռնելու եւ արիւն ծծելու։ Տուընը նուազած է, եթէ վիճաբանութեան անցամ գինքը կանչէ, տկարութիւն կեղծելով չերթար վիճարան. որովհետեւ համոզուած է թէ՝ այլ եւս Նորին վիճաբանութեան անունով ազդ չկըրնար խաբել։ Պատրիարքարանին հրաւիրուելով չուզեր պատրիարքարան ոտք կոխել, վասն զի համոզուած է թէ այլ եւս պատրիարք իւր միապետութեան գործիք եւ կամակատար ծառայ լինելէն զգուշացած է։ Գաւառի առաջնորդ կազալէ իրեն, որ գայ ազգասիրաբար իրեն հետ ընկերանայ պաշտաման ազգային գործեր կարգի դնելու, սէր, միութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատելու. բայց ինքնակոչն կը պատասխանէ թէ՝ ինքն երգուած է երբէք ազգային գործոց չմիջամտել ու չխառնուիլ։

Վիճաբանը, Պատրիարքը, Առաջնորդը սոսկուած են միասեան հրաւիրել, վասն զի նա իւր կուսակիցներ հրապուրած ու պրպուած է վիճելու, աղաղակելու եւ խռովութիւն հանելով պնդելու թէ՝ մինչեւ այս անուն իշխան ազգասէր ժողովի մէջ սրբագանութեան քով վաստաւորապէս չերեւի, անհնարին է որ վիճակի գործեր կարգի դրուի եւ խաղաղութիւն վերահաստատուի. եւ երբեմն աղաղակ եւ խռովութիւն այն աստիճան կը սաստկացնէն, եւ այնչափ ժամանակ կերկարեն, որ մինչեւ անդամ բովանդակ ժողովուրդ եւ առաջնորդն ակամայ կամօք սոսկութեան երթալու. ըռնաւորի տուն ազաչելու, խնդրելու եւ մանաւանդ խոստանալու թէ՝ այսու հետեւ իւր հրամաններ իրրեւ Թագաւորի հրաման, եւ իւր բոլոր խօսքեր իրրեւ պատգամ Աստուծոյ կընդունին։ Վայ այն առաջնորդին եւ այն ժողովուրդին, որ ազգատեաց բռնաւորին ոգեչափ խոնարհին, այլ այն գաւառի մէջ ոչ առաջնորդ կայ եւ ոչ ժողովուրդ. գիտնալ որ եղած եւ երգուած էր միասեան որ այլ եւս չխառնուի ազգային գործերու, բայց երբ անհիւ բարոյական եւ նիւթական վնաս եր տալով գաւառին, ոսկեզգի զգեան եւ ըզ ժողովուրդն վատութեամբ իրեն ոտքին խոնարհեցնել, այլ այսու հետեւ նա իւր կեղծ ճգնութիւնն եւ երգումն մէկ կողմ դնելով՝ արձակ համարձակ ամեն իրաւունք եւ արդարութիւն ոտնակոխ ընելով իւր կամք եւ կիրք պաշտել տալ յանդգնի ամենայն զոհողութեամբ։

Բայց երանի թէ այնպիսի ընկերութեան վնասակար համրիկ ոչ յառաջ եւ ոչ վերջ յանձն առնուին ազգային գործոց խառնուելու, եւ ոչ պետեր եւ ժողովուրդք թոյլ տային այնպիսեաց ազգային պաշտօնները գլուխ անցնելու. վասն զի չատ անգամ չատ տեղեր տեսնուած եւ փորձուած է որ սոյն տեսակ ինքնակոչներ եւ միապետներ՝ երբ որ եւ իցէ տաճկի, ժողովքի, ակումբի եւ խորհուրդի մէջ ներկայ դտնուին, հոն որ եւ իցէ ազգային անհատ չհամարձակիր իւր բարի խորհուրդ եւ կարծիք ազատօրէն յայտնել. հոն ամեն միաք խորհելէ եւ ամեն լեզու խօսելէ կը դադարին երբ որ բռնաւորն սկսած է վճռակի կերպիւ հրամայել թէ այս ինչ գործ այսպէս պիտոր լինի, ով կարող է անոր հրաման իբրեւ պատգամ չընդունիլ թէեւ ընկերութեան վնասակար եւ բռնաւորին չհաճելի լինի, բռնաւորի կամաց եւ հրամանի դէմ խօսող նախ մեծամեծ վնասներ եւ վտանգներ աչք պիտոր առնէ, ապա թէ համարձակի նորա վնասակար կարծիք ցրելու, ապա թէ ոչ գրեթէ անհնարին է բերան բանալ եւ խօսիլ, վասն զի տեսնուած է չատ տեղ որ բռնաւորաց վնասակար որոշումներ երբ հասարակութիւնն մէկ անձի կամ քանի հոգի ջրել չանացած են, բանակ աքսորի եւ մինչեւ մահուան դատապարտուած են. ոմն անմեղ դատապարտեալներուն, եւ բռնաւոր դատապարտողաց անուններ յայտնէ եւ յանուանէ հանդերձ ժամանակագրութեամբ կուզէի տեղս յիշատակել բայց ընթերցողաց ձանձրութիւն չտալու համար զանց կընեմ, վասն զի անուններուս հետ հարկ կլինի իւրաքանչիւր բռնաւորաց կենսագրութիւն եւ գիպուած պարագաներ եւս կարօրէն բացատրել, զոր դարձեալ այլուստ դիպող ժամանակի թող կուտամ ի յայտ բերելու։

Երբեմն ազգային խորհուրդներու մէջ երբ խոհեմ եւ խելացի մարդիկ ազգօգուտ բաներու վրայ խորհելով լաւագոյն որոշումն ուզեն տալ, որ երբ գործադրուի ազգի ընդհանրութեան խիստ օգտակար է, միասեան կսկսի խնդրոյն ուրիշ կերպարանք տալ եւ լսելիք խեղճ մարդ տեսնելով թէ խիստ վնասակար եւ վտանգաւոր են այդ խորհուրդ ազգի գլխուն մեծ փորձանք կը բերէ եթէ ի գործ դնուլու ձեռնարկէք եւսկզբան. բռնաւորներ անհոգն նախանձու կիրքերով լեցուած երբէք չեն հաճիր որ իրենց գաւառակից եղբարք ազգային խորհրդոց, գործոց եւ ձեռնարկութեանց մէջ յառաջադէմ գըտնուին, վասն զի քաջ գիտեն որ եթէ անոնց խորհրդ եւ գործ յառաջ երթալով կատարուին առնէ, ազգի սէր եւ հանգրութիւն այն բարի մարդոց վրայ գառնալով ընկերութեան մէջ երեւելի դիրք մի կունենան, ուստի ամեն ջանք ի գործ կը դնեմ որպէս զի նոցա խորհուրդ եւ առաջարկութիւն ի գործ չդրուի։

Շաբոնաճէլէ

... խմբագիր

Ազգային պարբերականաց մէջ կը կարդանք որ հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի Երեւփոխանական ժողովոյ առաջին նիստին ուշադրութիւնը գաւառականաց հարստահարեալ վիճակին վրայ դարձնելու։

Այս մասին պէչիկմաչէն յատուկ պատգամաւորները անդամ ներկայացած են Ս. Պատրիարքին՝ խնդրոյն անընդմիջական կարեւորութիւն տալու նպատակաւ։ Տարակոյս չունինք, որ թէ պատգամաւորաց թէ հանրագիրը պատրաստողաց և թէ ստորագրողաց միակ նպատակը բարեմտութիւնն է և կարեկցութիւնը։ Բայց ցաւակցարար ստիպուած ենք յայտնելու, որ գործողութեան բուն ազբիւրը, չատերուն անտեսանելի ազբիւրը, պաղտնի խարդաւանք մը կը պարունակէ Երեւփոխանական ժողովին դէմ։ Զարմանալի չէ, որ այն գաղտնիքը անթափանցելի է մեր ժողովրդին համար վասն զի մեր ժողովուրդը՝ վարժած չէ իր դէմ լարած ամէն դարանները նկատելու և միամտաբար չատ անգամ կը տահի կը թակարդուի և չատ ուշ մի՛ այն կըզգայ, որ ինքը խաբուած է եղեր։

Ի՞նչ կը նշանակէ գաւառականաց հասարատ հարեալ վիճակը քննութեան առնուլ Երեւփոխանական ժողովին առաջին նիստին մէջ։

Կը նշանակէ Էջմիածնի կաթողիկոսէն առ Երեւփոխանական ժողովն ուղղուած կոնդակին յանդիմանութիւնները և զրպարտութիւնները լռելեայն կլլեցնել տալ։

Կը նշանակէ Էջմիածնի պալաժենիական մեծ խնդիրը ամենեւին չը յուզել և վեհ. կաթողիկոսի անդորրութիւնը չը վրդովել։

Կը նշանակէ Սսոյ և Աղթամարայ կաթողիկոսաց վիճակը երբէք չը բարւոքել այլ միշտ նոյն տարտամութեան մէջ թողուլ։

Կը նշանակէ ներկայ պատերազմական տարւոյս մէջ խեղճ հայերը լուցկի ընել և Ռուսաստան խնդրոյ հրդեհը վերստին արծարծել։

Կը նշանակէ Երեւփոխանական նորակազմ ժողովը կասկածելի վիճակի մէջ դնել Բարեխնամ սերութեան առջեւ։

Կը նշանակէ վերջապէս այնպիսի վիճակ մը բանալ Երեւփոխանական ժողովին մէջ որ Տէրութիւնը ստիպուի ժողովը լուծել և Ազգի Սահմանադրական իրաւունքները ձեռքէն առնուլ։

Բաւական ենք որ մեր բարեկիրթ և կարեկից ազգակիցները այս նոր խարդ աւանութեան դաղտնիքը նշմարելէն զկնի, այլ եւս չեն վատնիր ատոր Երեւփոխանութիւն մը զոհ ընելու ճիղվիթական քաղաքականութեան, այլ կը յորդորեն և կը խրախուսեն Երեւփոխանութիւնը, որ աւելի ապահով ճանապարհաւ սկսի իր նիստերը և աւելի հաստատուն հիմունքներու վրայ հաստատէ իր գոյութիւնը։

Իսկ գաւառականաց խնդրոյն գալով, որ ամենուն համար զգալի խնդիր մի է, այդ մասին արդէն Գաւառական ժողով կայ, որուն անպայման պարտքն է օրինաւոր և հիմնաւոր տեղեկագիր պատրաստել գաւառացոց վիճակին վրայ և Ս. Պատրիարքին ձեռամբ Տէրութեան բարձրագոյն Ատենին ներկայացնելով՝ կարեւոր անօրինութիւնը խնդրել։ Տէրութիւնը միշտ պատրաստ է իր հպատակաց խնդրուածք կատարելու, միայն թէ արդարութեան և ստուգութեան վրայ հիմնուած ըլլան։ վասն զի Տէրութիւնը քաջ գիտէ, որ իր փառքը, մեծութիւնը և ապահովութիւնը իր հպատակաց բարեկեցութեան և գոհունակութեան մէջ է։

Հաճեցէք ... խմբագիր, հրատարակել՝ ի գիտութիւն ազգայնոց այն ազգասիրական համառօտ գրուածքը, ընդունելով ընդ նմին անկեղծ յարգանացս հաւաստիքը։

որով Մնամ

1870 Յուլիս 17

՝ի Կ. Պոլիս

Ազգի ճշմարիտ օգտին անկեղծ բարեկամ եւ ճիղվիթական խարդախութեան ոխերիմ թշնամի։

* * *

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
ԳԷՈՐԳ Ց. ՕՑՎՕՋԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Ց. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

— Տէօ, քաշեցէ՛ք հէմէնքդ. խակեռան պարամպալ. խէ . . . . . .
— Հէ՛ եամո՛ . . . ! հէ՛ եա՛ սա՛ . . . .
— Ծօ՛ մէկ մ՚ալ կպուցէ՛ք հա՛ . . . . .
— Հէյէ՛սա՛ . . եա՛ լէ՛ս ա՛ . . . . .
— Տէ՛օ, էսա տնաւեր շէրուշաղինեը, կայրաթ անելու տեղ՝ պէռ մեր կռնի վրայ կը ծան-
բացընեն . . . . . .